

St. Jordi. Intermedis entre els de 'protegir, tenir guardat, en guarda' i l'acc. 'mirar, esguardar' hi ha els matisos de 'pendre en consideració, considerar, notar': «Jo m'adeltava assats en ton matrimoni, no *gordant* lo linatge d'on véns, mas les tues costumes», BMetge (Valter e Gr., NCL., 35.20). «*guarda* encara quina co-neixença fo d'aquells dos grans cavallers qui ---», Eiximenis (Terç, NCL. VI, 122); «en totes coses que faràs, primer *guarda* a quina fi vendran», Recull d'Eximplis (Ag., 122). Avui aquesta acc. es manté encara viva en l'arcaic català de l'Alta Ribagorça («*guarda* si nos vendrias a mallà(r) bell dia ---» sentia jo que es demanaven l'un a l'altre els grans pagesos de Vilacarle, 1957).

D'aquí, *guardar-se* 'mirar-s'hi, posar-hi bona atenció': «qui pren muller que no sap què serà / ell mateix se posa a risc de matar / --- / —E quin infern, oh mesquí! / quina mort t'has procurada, / comprada! *Guardasses-t'!* / Tal peguea t'has cercada / qu'aytal l'aurà a pair / e beure, tota vegada», Eiximenis (Dones, § 28, prosificat, EntreDL I, 199, v. 47); «veus quina mensió és feta de vosaltres: *gordau-vos* com vos paguen que sol letre no us han tremes», missatge dels ambaixadors del Consell de Barcelona des del Ross., a. 1462 (RLR LXV, 29). Intermedi entre això i l'acc. 'tenir cura' és el modern *guardar-se de*: «que no t'escoltis cap estudiant, que no't deixis acompanyar pels carrers --- que't *guardis* prou de dir hont vius ---», Noller, *La Pap.*, 24.

En fi hi ha la important acc. antiga 'mirar, esguardar', que és comuna al cat. amb oc. *gardar*, it. *guardare* i havia estat francesa (fr. ant. *garder*, avui *regarder*), la qual, almenys en potència, es troba ja en les antigues llengües germàniques, junt amb l'altra: a-al. ant. *wartēn* 'cercar amb els ulls', *warda*, *warta* 'talaià'; i potser ja s'hi havia arribat en el llenguatge dels francs; en tot cas en català la trobem també des del S. XIII; vegeu-ne exs. de les *VidesR* en el glossari de l'ed. «Un carnicer venc *gordar* lo Bou si era gras ---», «*guardam* en los arbres e en les erbes --- *esguardem* en lo cèl, veent con és gran, remirant lo sol, la luna, les esteles ---», Llull (*Merav.*, NCL. II, 92; *Blanq.* I, 156.11, de nou 113.4); «Mas axí com a stela - escintillant se leva / e torna a si mateix' - o, axí com a ull / *guarda* lo sol, ne's pot - fermar, mas *guardar* torna, / e obres après, e tost tanca's ---», Eiximenis (Dones, § 374, prosificat, EntreDL I, 206); «Philosophia començà leugerament e suau en rependre Boeci: per què, *guardant-lo* en la cara, dix ---No est tu aquel qui eres nudrit ---?», «cells qui han acustumat los ulls a les tenebres, no poden bé *guardar* a la claredat del lum», Genebreda (Boeci, 25, 192); «lo diable *guardà* e mirà la dita dona ---», Recull d'Eximplis, Ag. (256); i llavors encara usual en docs. i escrits de caràcter poc o gens literari: «stant axí, *guardà* devés lo dit colomer e ve ---», doc. de Guardialada a. 1396 (BABL x, 415); StVicentF (*Serm.* II, 211.9).

Ja no triga a *guardar-se* en aquesta acc., reemplaçant pel clàssic *esguardar*, i cada cop més per *mirar*. En l'altra ha restat viva pertot, i en la forma *guardar*,

en la llengua comuna, si bé la variant *gordar* té avui gran extensió en el parlar rural o popular —sobretot cat. or. i ross., una mica menys en els altres dialectes— i sobretot en les formes arrizotòniques; mentre que en les altres el tipus *górdæ* és ja només rústic i del cat. or.; *gardar*, només en alguna localitat limítrofa de l'extrem NE., com en el Capcir i uns pocs pobles conflentins arran del límit («per *górdá* la castanya» a Orbanya, però «*gurdá ləz uŕləs*» ja a Mosset, 1960).

Gordar ha tingut sempre més extensió: ja n'he donat cites en els mss. d'Eiximenis, Llull, BMetge etc., quasi sempre amb radical pretònic; mentre que en els parlars orientals moderns s'arriba sovint a la pron. pagèsivola *gòrda*, de la qual és rar de trobar testimonis antics: «vull que li digau *gord* bé ma casa» en una carta privada de 1495 escrita des de Xerta per un negociant (que també té casa a Barcelona, però que fa provincialismes com *giner* = *gener*) (NCL. IX, 58.3).

Extensió, però, que a penes entra en el cat. occid.: la frase feta, de salutació, sona *Déu vos górt* a muntanya en el cat. or., i la frase no és menys viva en el cat. occid. pirinenc, però allà, fins en les localitats de parlar més rude no sento més que *déu boz guárt* (Farrera de Pall, 1933).

En els escriptors de la Renaix.: «que Déu vos *guard* a tots! Ben arribats sigau!», Del Bosch (*Lo Segador*, 20); «Oh cèlica puresa! Llavors li aparegueres, / com Àngel ensenyant-li de Bètica 'l camí, / —Vina-hi, si vols *guardar-me* ton lliri —li digueres, / y al punt, per assolir-te, de tot se despedí», *Ail.* (v. 26b). «Jo só massa atrevit, tinc massa confiança: compro sense diner... Sort de que, darrera meu, hi ha qui'm *guarda* les espatlles», Noller (*Notes de c.*, 230).

DERIV.: *Guard. Guarda* [Llull], personificat, ja en Llull; «els chrestians cuydaren-se que no'l desemparassen, e no meteren *guardes* al peu del pug», Jaume I (*Cròn.*, 230); abans fem. encara que designi homes: «elles veren la pedra regirada e les *guardes* com a morts ---», StVicentF (*Quar.*, 309.133); d'un lloc o d'una arma: «DE LA CAMBRA: lo devant de la cambra, a on està la *guarda*: procoeton; los de la *guarda*: custodia, satelles, stipator», «daga o punyal ---; mantí --- les *guardes*: appendices, munitiones, septacapuli; lo pom ---», OPou (*ThPu.*, 234, 172). Sobretot de Mallorca és l'acc. 'ramat' (Manacor, BDLC VII, 56); «sɔ *guárdæ*: es criadero (les bísties joves)», St. Llorenç des Cardassar (1964); l'Arxiduc Ll. Salvador ho diu d'una de *xots* (p. 159) i translaticíament d'una mola de peixos: «boten fora de s'aigo ses palomides i se veu es seu cos resplendir com a vidre lluent: sovint escapen així dels inímic que les encalcan, o és tant sols un divertiment de tota sa *guarda*» (p. 122). *Guardador* [1393].

+*Guardament* (Dicc. Bal.). *Guardant*; *guardança*. *Guardejar*; *guardejador*. *Guardatge*. *Guarderia* [1920]; 'sou del guarda' («va anar cobrant la *guarderia* fins que ---», val.; La Nucia, 1963). *Guardat* 'reservat' (és un home molt *guardat*). *Guardet*. *Guardí*.

Guàrdia (com a genèric toponímic, ja freqüent en el S. x, almenys: Balari, *Orig.*, 286-90, *Guardia de*